

Enklere regler for mer privatisering

Regjeringen har signalisert at de ønsker økt innslag av private aktører innenfor tjenesteproduksjonen i offentlig sektor. Dette skal også gjelde helse- og sosialtjenester. Gjennom utredningen «Enklere regler – bedre anskaffelser» (NOU 2014: 4) får vi en pekepinn om endringene det legges opp til – et anbudsregime som er mer liberalistisk enn EU.

Av Mimmi Kvisvik, forbundsleder Fellesorganisasjonen (FO)

Utredningen kommer i etterkant av at EU har vedtatt et nytt anskaffelsesdirektiv (2014/24) som etter alt å dømme vil defineres som EØS-relevant og dermed sette nye rammer for norsk lovgivning. Utvalgsflertallet i NOU 2014: 4 nøyer seg imidlertid ikke med å drøfte tilpassing til nytt EU-direktiv. De kommer i tillegg med en rekke egne forslag som vil øke trykket for anbudsutsetting og privatisering. Utredningen passer derfor som hånd i hanske med den blå-blå regjeringens uttalte planer for helse- og sosialsektoren.

Bort med ikke-anskaffelsesfaglige hensyn

I dag har anskaffelsesregelverket flere regler om såkalt «ikke-anskaffelsesfaglige hensyn», dvs regler hvor den offentlige etterspørselsmakten kan brukes til å promotere miljø, forebygge barnearbeid, forebygge brudd på ILO-konvensjoner, utestenge useriøse aktører og bidra til å forebygge sosial dumping. Disse reglene omfatter blant annet: Plikt til å ta hensyn til livssyklus-kostnader, universell utforming og miljømessige konsekvenser, plikt til å kreve fremlagt skatteattest og HMS-egenerklæring samt regler om rett til å innta lærlingeklausuler og antikontraktørklausuler og plikt til å innta klausuler om lønns- og arbeidsvilkår i kontraktene.

Utvalgsflertallet forslår at samtlige av disse reglene tas ut av anskaffelsesregelverket. Begrunnelsen er at anskaffelsesprosedyrene må forenkles. Etter FOs mening betyr dette et regelverk som åpner for useriøse aktører. Det står også i motsetning til ILO-konvensjon 94, en konvensjon Norge har ratifisert og som nettopp har som mål å forebygge sosial dumping ved offentlige innkjøp.

Bort med særbehandling av ideelle aktører

I dag har oppdragsgiver mulighet til å reservere konkurransen om en kontrakt om utføring av helse- og sosialtjenester til ideelle organisasjoner. Oppdragsgiver kan med andre ord utelukke rent kommersielle aktører fra konkurransen om slike kontrakter. Utvalgsflertallet foreslår at denne unntaksbestemmelsen tas ut av anskaffelsesregelverket.

Selv om dagens bestemmelser skulle komme i konflikt med det nye EU-direktivet, viser en utredning regjeringen selv har bestilt, utført av professor Fredrik Sejersted, at det finnes en rekke andre måter å sikre de ideelle organisasjonenes rolle på. En videreføring av dagens praksis er derfor fullt mulig, dersom det er politisk vilje til dette.

Endring av taushetspliktsreglene

Det kan med dagens regelverk i anbudsutlysning av helse- og sosialtjenester til enkeltbrukere oppstå en konflikt mellom anskaffelsesreglene og taushetspliktsreglene. Et forslag om å unnta tjenester til enkeltbrukere fra anskaffelsesreglene under gitte forutsetninger, har vært på høring, men endelig vedtak er ikke fattet. Utvalgsflertallet foreslår ikke et slikt unntak. I stedet foreslår de at taushetspliktsreglene endres. Slik ofres personvernet for sårbare grupper for «enklere» anbudsregler.

Ingen særlig regler for helse- og sosialsektoren

I det nye EU-direktivet er det et eget anbudsregime for helse- og sosialtjenester. Her skal oppdragsgiverne kunne benytte tildelingskriterier med mer vekt på kvalitet, kontinuitet, tilgjengelighet, brukernes særegne behov osv. Utvalget avviser egne regler for slike anbud, anbud på helse- og sosialtjenester skal håndteres på samme måte som andre tjenester. Dette er i overensstemmelse med regjeringens holdning uttrykt i formuleringen; «*Regjeringen mener i utgangspunktet at produksjon av velferdstjenester skiller seg lite fra andre tjenester.*»

FO er sterkt uenig i dette. Vi mener at helse- og sosialtjenester på en avgjørende måte skiller seg fra andre tjenester. For det første er de særlig komplekse. De krever betydelig innslag av skjønn og kompetanse, og må tilpasses den enkelte bruker. For det andre dekker de helt grunnleggende individuelle behov for dem det gjelder. For det tredje ytes de til sårbare brukere. Dette gjør at bruk av markeds mekanismer er særdeles dårlig egnet til denne typen tjenester. FO er derfor i utgangspunktet for at helse- og sosialtjenester drives i offentlig *egenregi*, dvs at det er stat eller kommune som utvikler, eier og driver tjenestetilbudet. I den grad private organisasjoner brukes som supplement, skal de være underlagt offentlig tilsyn og kontroll, og eventuelt utbytte skal pløyes tilbake i tjenesteproduksjonen, ikke tas ut som privat profitt.

Bruk av tvang overlates private

En annen viktig årsak til at helse- og sosialtjenestene bør utføres i egenregi er at de i svært mange tilfelle innebærer «utøvelse av offentlig myndighet», dvs bruk av tvang. Både innenfor barnevern, tjenester til utviklingshemmede og i psykiatrien, er dette aktuelle problemstillinger. Ved å anbudsutsette denne typen tjenester, overlates samtidig myndighetsutøvelsen til private, noe som ut fra etiske hensyn er svært uheldig.

Mer markedsliberalistisk enn EU

Dersom flertallsforslagene fra NOU 2014: 4 skulle bli aktuell politikk, vil Norge få et anskaffelsesregelverk som er mer markedsliberalistisk enn til og med det nye EU-direktivet. Det vil etter FOs mening øke trykket på privatisering av helse- og sosialtjenester, svekke kampen mot sosial dumping, undergrave brukernes rettssikkerhet og skvise de ideelle organisasjonene. Derfor er en kontant avvisning av forslagene en viktig sak for fagbevegelsen. Høringsfristen for forslagene er 31. oktober 2014, og regjeringens signaler tyder på at prosessen videre vil gå raskt.

Derfor haster det med handling.